Viljandimaa linnuste: Viljandi ordulinnus, Lõhavere linnus, Tarvastu ordulinnus ja Karksi ordulinnus ligipääsetavuse analüüs

Tellija: Viljandi Linnavalitsus

APRILL 2023 |

Euroopa Liit
Euroopa Sotsiaalfond

Eesti
tuleviku heaks

SISUKORD

Lähteülesanne ja ülevaade analüüsitavatest objektidest 2
Puue ja erivajadus 3
Liikumispuude olemusest 4
Kuulmispuude olemusest 4
Nägemispuude olemusest 5
Intellektipuude olemusest 6
Lõhavere linnus 7
Soovitused ligipääsetavuse parandamiseks 16
Karksi ordulinnus 26
Soovitused ligipääsetavuse parandamiseks 32
Tarvastu ordulinnus 42
Soovitused ligipääsetavuse parandamiseks 47
Viljandi ordulinnus 57
Kasutatud materjalid ja lisalugemist ligipääsetavuse tagamisel 81

Lähteülesanne ja ülevaade analüüsitavatest objektidest

Käesoleva analüüsi lähteülesandeks on Viljandimaa linnuste - Viljandi ordulinnus, Lõhavere linnus, Tarvastu ordulinnus, Karksi ordulinnus territooriumite ligipääsetavuse hindamine ja ettepanekute tegemine, kuidas tagada erinevate vajadustega inimestele ligipääsetavus linnuste territooriumitele.

Objektid asuvad Viljandi maakonnas:

- Lõhavere linnuse varemed: Lõhavere küla, Põhja- Sakala vald
- Karksi ordulinnuse varemed: Karksi-Nuia linn, Mulgi vald
- Tarvastu ordulinnuse varemed: Sooviku küla, Viljandi vald
- Viljandi ordulinnuse varemed: Tasuja puiestee 6, Viljandi linn

Lõhavere, Karksi, Tarvastu ordulinnuste varemed jäävad Viljandi linnast *ca* 30 minutilise autosõidu kaugusele.

Analüüsis hinnatakse nelja eelnimetatud Viljandimaa linnuse territooriumite füüsilise ligipääsetavuse hetkeolukorda ning tuuakse välja ettepanekud erivajadustega inimeste (neljale peamisele puudeliigile: liikumis-, kuulmis-, nägemis- ja intellektipuue) ning ka laste ja eakate ning näiteks ajutise traumaga inimeste, samuti välisturistide ligipääsetavuse tagamiseks linnuste külastuskeskkonnale. Samuti vaadeldakse külastajateekonda objekti lähimast sõidukite parkimiskohast objektini, liikumine füüsilises ruumis ning infole ja teenustele ligipääsetavust.

Hinnangud ja ettepanekud on tehtud vastavalt ettevõtluse- ja infotehnoloogiaministri määrusele nr 28 “Puudega inimeste erivajadustest tulenevad nõuded ehitisele“ Täiendavalt lähtuti hinnangute ning soovituste andmisel üldtunnustatud universaalse disaini seisukohtadest ning muudest valdkondlikest juhendmaterjalidest. Analüüsis on lisaks kasutatud ka puuetega inimeste esindusorganisatsioonide ametlikelt veebilehtedelt pärinevat informatsiooni ja juhendmaterjale.

Käesolev tööde teostamise pakkuja on BDA Consulting OÜ, keda esindavad analüüsi koostajatena eksperdid Helen Kask ja Ülle Puustusmaa.

Paikvaatlused ja analüüs teostati märts-aprill 2023.

Puue ja erivajadus

Mõisteid puue ja erivajadus kasutatakse sageli koos. Kui puue on seotud erivajadusega, siis erivajadus ei tähenda tingimata puuet. **Eesti seadusandluses** on kasutuses definitsioon: *puue on inimese anatoomilise, füsioloogilise või psüühilise struktuuri või funktsiooni kaotus või kõrvalekalle, mis koostoimes erinevate suhtumuslike ja keskkondlike takistustega tõkestab ühiskonnaelus osalemist teistega võrdsetel alustel.* Erivajaduse mõiste seevastu on oluliselt laiema määratlusega kui puue, hõlmates eelkõige inimese õpi- ja arenduskeskkonda. Erivajadus võib olla nt andekus, kakskeelsus, suhtlemisraskused, terviseprobleemid, ajutised liikumisraskused jne.

Puude mõiste on selgitatud ka **puuetega inimeste õiguste konventsioonis**, millega Eesti ühines 2012. aastal. Konventsioonis käsitleb puuetega inimesi kui isikuid, kellel on *pikaajaline füüsiline, vaimne, intellektuaalne või meeleline vaegus, mis võib koostoimes erinevate takistustega tõkestada nende täielikku ja tõhusat osalemist ühiskonnaelus teistega võrdsetel alustel*.

Puue võib olla kaasasündinud, kuid võib tekkida ka elu jooksul (nt mõne haiguse või trauma tagajärjel). Puuded jagunevad: **liikumispuue, nägemispuue, kuulmispuue, intellektipuue, kõnepuue, liitpuue ja muu puue, mis on tingitud haiguslikust seisundist**. Puue võib olla erineva raskusastmega: **keskmine, raske või sügav.**

Puue võib ajas muutuda, sest, inimese tervis, toimetulek ning keskkond võivad muutuda – seda nii paremuse kui ka halvemuse poole (nt halvenda progeresseeruva haiguse süvenemisel või paraneda uute abivahenditee, meditsiinitehnoloogiate, rehabilitatsiooni vm sekkumise tulemusena).

Tuginedes Sotsiaalkindlustusameti andmetele (31.12.2022 seisuga) on puuetega inimeste osakaal kogu Eesti rahvastikust on 9,3%. **Eestis elab 123 377 puudega inimest**, kellest:

- **lapsi (0-17)**: 9941 (8% puuetega inimestest); **tööealisi** (18-63): 44 739 (36% puuetega inimestest) **eakaid** (64+): 69 237 (56% puuetega inimestest).

Neist omakorda:

- sügava puudega inimesi: 13 188 (11% puuetega inimestest)
- raske puudega inimesi: 64 296 (52% puuetega inimestest)
- keskmise puudega inimesi: 46 433 (37% puuetega inimestest)

Liikumispuude olemusest

Liikumispuue on seotud liikumisfunktsiooni häirega, kahjustusega või liikumisfunktsiooni puudumisega. Kaasneda võivad ka teised erivajadused, nt spastika, kõnehäired, käelise tegevuse nõrkus (suutmatus iseseisvalt kirjutada, süüa, riidesse panna), põie ja soolestiku pidamatuse probleemid, ratastoolikasutajatel lamatiste oht jne.

Liikumispuue võib olla kaasasündinud (nt tserebraalparalüüs ehk PCI või tekkinud erinevate haiguste või traumade (nt liiklusõnnetused, insult, lihasehaigus, liigesehaigus, närvisüsteemi haigused, Alzheimeri ja Parkinsoni tõbi, geneetilised ja reumatoloogilised haigused, kasvajad jm) tagajärjel. Võimalik on ajutine liikumispuue, näiteks luumurdude puhul. Reeglina kasutavad liikumispuudega inimesed liikumisabivahendeid (erinevad ratastoolid, kuid ka rulaatorid, kargud, proteesid, kepid).

Liikumispuue on lai mõiste ning liikumispuudega inimesed on väga erineva võimekusega. Liikumispuudega inimeste jaoks on olulisel kohal füüsilise keskkonna ligipääsetavus, kaasaegsed abivahendid ja erinevad teenused, nt (inva)transpordi kättesaadavus ja isikliku abistaja olemasolu.

Sotsiaalkindlustusameti statistikale tuginedes (seisuga 31.12.2022) on liikumispuue kõige suuremaarvulisem puudeliik. Liikumispuudega inimesi on **kokku 55 155.** Kuna liitpuude (kokku 28 415 inimest) hulka kuulub valdavalt ka liikumispuue, siis on liikumispuudega inimeste hulk puudega inimeste üldarvust enam kui pool.

Liikumispuude kohta leiab rohkem infot: Eesti Liikumispuudega Inimeste Liidu koduleheküljelt.

Kuulmispuude olemusest

Kuulmispuue on kuulmise langus võrreldes normaalse kuulmisega. Kuulmislangusega inimesed jaotatakse kuulmislanguse määra alusel kaheks:

- **Vaegkuuljateks**, kelle kuulmislangus, **ületab 25dB**.
- **Kurtideks**, kui kuulmislangus **ületab 90dB**.

Kuulmispuude põhjused on erinevad. Tegemist võib olla kaasasündinud erivajadusega, nt pärilikkus, rasedusaegsed (üsasisesed nakkushaigused), sünniaegsed ja sünnijärgsed kahjustavad tegurid. Kuulmispuue võib tekkida läbipõetud haiguste (keskkõrvapõletik, meningiit, mumps, leetrid, punetised) tüsistusena või traumade, müra tagajärjel.

Vaegkuuljad kasutavad peamise suhtlemisviisina kirja- ja kõnekeelt. Kurdid suhtlevad omavahel peamiselt viipekeeles – see on kurtide emakeel. Eestis on kurtide emakeeleks eesti viipekeel, eesti keel on võõrkeel. Viipekeel koosneb kehakeelest ja sõrmendtähestikust. Viipekeeles suhtlemine on kurtide jaoks kiirem ja arusaadavam kui

kuuljate keele kasutamine. Kuuljatega suhtlemisel vajavad kurdid eelkõige viipekeeletõlkide abi. Kõik kurdid ei oska viipekeelt. Näiteks hiliskurdistunutel on kuulmislangus tekkinud pärast suulise keele omandamist ja sageli hilisemas elueas mõne haiguse või trauma tagajärjel. Neist paljud ei kasuta viipekeelt, sest eelistavad suhelda kirja- ja kõnekeeles.

Kuulmispuudega inimestele (nii kurdid kui ka vaegkuuljad) on eriti oluline saada teave kätte nägemismeele abil. Vaegkuuljal on peamiseks abivahendiks kuuldeaparaat, samuti erinevad kuulmisimplantaadid. Kuuldeaparaadiga inimesele on abiks ka silmusvõimendussüsteemid nt teatris, lennujaamades, koosolekuruumides, hotellide ja atraktsioonide vastuvõtulauas jms. Teisteks abivahenditeks on veel erilahendused häiresüsteemile – signaallambid, vibreerivad kellad, madalama helisagedusega, suitsuandur, kommunikaatorid, FM-süsteemid. Tõlketeenustest kasutakse kirjutustõlketeenust ja viipekeeletõlketeenust.

EestI Vaegkuuljate Liit toob välja, et kuulmispuuet esineb 15-20% elanikkonnast, neist kurte on Eesti Kurtide Liidu andmetel umbes 1500.

Rohkem infot kuulmispuude ja vaegkuuljate kohta leiab Eesti Vaegkuulate Liidu ja kurtide kohta Eesti Kurtide Liidu kodulehekülgedelt.

Nägemispuude olemusest

Nägemispuue on inimese nägemisvõime osaline või täielik kadu. Nägemispuue võib olla kaasasündinud või haiguse või trauma tagajärjel tekkinud. Eristatakse tsentraalse ja perifeerse nägemise, valgus- ja värvustaju, binokulaarse nägemise (kahe silma koosnägemine) ja akommodatsiooni (silmade kohanemine vaatamiseks eri kaugustele) hälbeid. Sellega võivad kaasneda nägemisteravuse langus, vaatevälja kitsenemine, pimesus, topeltnägemine, ruumitajuhälve, värvustajunõrkus vms.

Eestis on nägemispuude peapõhjused haiguste tüsistused, kõrge lühinägevus, nägemisnärvi atroofia, glaukoom ehk rohekae, kaasasündinud kahjustused ja diabeet.

Eestis kasutatavad mõisted:

- **Nägemispuudega inimene** – inimene, kelle nägemine on alanenud sel määral, et see takistab tema arengut, õppimist, tööelus osalemist ning igapäevaelu toimetuste sooritamist.
- **Vaegnägija** – inimene, kelle nägemisteravus prillidega korrigeerituna on paremini nägeval silmal alla 0,3 ja/või kelle vaateväli on kitsam kui 30 kraadi.
- **Pime** – inimene, kelle nägemisteravus paremini nägeval silmal koos korrektsiooniga on alla 0,05 ja/või vaateväli kitsam kui 10 kraadi.
- **Praktiliselt pime** – inimene, kes kasutab pimedate tehnikat, kellel on aga säilinud nägemisjääki sel määral, et ta saab seda kasutada igapäevaelus (nägemisteravus alla 0,02).

- **Täispime –** inimene, kes ei näe valgust.

Liikumisel ja orienteerumisel on nägemipuudega inimeste jaoks abiks valge kepp, juhtkoer, helimajakas, samuti reljeefsed kombatavad skeemid või punktkirjas infotahvlid. Abiks on suurendavad abivahendid (luubid, ekraanilugemisprogrammid jne).

Rohkem infot nägemispuude kohta leiab Eesti Pimedate Liidu koduleheküljelt.

Intellektipuude olemusest

Intellektipuue on püsiv seisund (mitte haigus), mille puhul on inimesel piiratud võimed nagu tunnetus, kõne, motoorika ja sotsiaalsed võimed. Intellektipuue võib olla **kerge, mõõdukas, raske või sügav**.

Intellektipuude tekkimise põhjuseid on palju, sageli ei ole võimalik täpset põhjust tuvastada. Puue võib tekkida sünnieelselt, sünniaegselt või sünnijärgselt haiguste, traumade, õnnetuste jne tagajärjel.

Intellektipuudega inimene vajab pidevat tuge toimetulekuks igapäevaeluga. Tal on sageli raskem õppida, kohaneda uutes olukordades, mõista sotsiaalseid ja ühiskondlikke reegleid, näiteks käitumisnorme.Võrreldes teistega on raskem uusi teadmisi omandada ning varemõpitut uutes olukordades kasutada. Paljud intellektipuudega inimesed ei oska lugeda ega kirjutada, mistõttu on raskusi toimetulekul igapäevaeluga (raskendatud suhtlemine, raskused sotsiaalsete toimingute läbiviimisel, avalike teenuste kasutamisel jne). Intellektipuudega inimesed ei ole suur grupp ühesuguseid inimesi, nad on kõik omaette isiksused, igaühel neist on oma vajadused, probleemid ja võimalused. Väga olulisel kohal on info edastamine ja suhtlemine lihtsas keeles, sh piktogrammide jm visuaalse info olemasolu võimalikult lihtsal kujul.

Eesti Vaimupuudega Inimeste Tugiliit tood välja, et intellektipuuet esineb umbes **2%-l elanikkonnast**, sh intellektipuue võib olla nii esmane kui kaasnev puue. Näiteks liitpuudega inimesel on psüühikahäire ja intellektipuue. Ametlik statistika (Sotsiaalkindlustusameti 31.12.2022) toob välja, et vaimupuudega inimesi on kokku 1010, kuid võttes arvesse ka liitpuudega inimeste arvu on see number oluliselt suurem.

Rohkem infot intellektipuude kohta leiab Eest Vaimupuudega Inimeste Tugiliidu koduleheküljelt.

Lõhavere linnus

Asukoht

Külastusobjekti asukoht: Lõhavere küla, Põhja- Sakala vald, Viljandimaa. Lähim bussipeatus on “Putku” (1,4 km objektist).

Info leidmine külastusobjekti kohta

Lõhavere linnuse kohta leiab infot Puhka Eestis portaalist ja RMK loodusega koos.ee veebilehelt. RMK veebilehel on põhjalik kohalesõitmise õpetus: Imavere-Viljandi mnt 31. kilomeetril keerata Vändra suunas. *Sõita 6,8 km kuni Suure-Jaani ristmikuni, kus paremale näitab suunaviit „Lõhavere linnamägi 2 km“. Sõita umbes 2 km läbi Kõidama küla ja keerata vasakule, kuhu näitab suunaviit „Lõhavere linnamägi“. Sõita veel umbes 1,1 km, kuni jõuategi kohale.* Samuti kirjeldatakse veebilehel kohapealseid liikumisvõimalusi, varustust, sh vaatamisväärsus: *Kogunemisala istepinkide, infostendi ja*

ajalugu tutvustavate koomiksitega. Linnamäe ajaloolise värava juurde viib linnuse jalamilt nooltega suunatud teerada ning metalltrepp. Linnuse õuelt laskumiseks parkla suunas on linnuse nõlval kulgev kaldtrepp. Puudub eraldi info puuetega inimestele mõeldud kohanduste kohta, kuid tekste täiendav pildimaterja aitab paremini mõista kohapealseid võimalusi puuetega inimeste jaoks.

Parkimine

- Parkla asukoht on tähistatud.
- RMK veebilehe info põhjal kohti 13 autole ja 3 bussile.
- Puuduvad puutega inimestele mõeldud spetsiaalse tähistusega parkimiskohad.
- Parkla aluspind on sillutatud kruusaga, pinnases on suuremaid kivi- ja kruusatükke. Analüüsi teostamise ajal oli parkla kaetud lumega, mistõttu ei olnud võimalik hinnata reaalselt parkimiskohtade arvu parkla pinnakatte seisukorda tervikuna.
- Puudub jalgrattaparkla.

Lõhavere linnuse parkla. Puuduvad puudega inimese sõiduki jaoks tähistatud spetsiaalsed parkimiskohad.

Rajad ja liikumisteed

- Parklast on kergesti hoomatav objekti asukoht ning infotahvlid - külastaja saab lihtsalt aru, kuhu suunas tuleb liikuda. Eraldi suunaviidad puuduvad.
- Takistamaks autode jm liikumisvahendite (nt ATV-d) ligipääsu vallimäeni on parkla ja külastusobjekti vahele paigaldatud looduslikud kivid. Taolised takistused käiguteel on ohtlikud nägemispuudega inimeste jaoks (oht komistada, kukkuda ja ennast vigastada). Samuti on kivide vahelt keeruline liikuda suuremate abivahenditega (elektrilised ratastoolid, kaksikute vanker). Vt fotot:

Eralduskivid Lõhavere linnuse parklas.

- Külastusobjektil liikumist hõlbustavad suunaviidad (postid, millel on valged nooled). Iga viida juures on tahvlil QR koodid, mille kaudu saab külastaja läbi oma nutiseadme infot objekti kohta kui ka edasised liikumisjuhiseid (infot edastatakse nii eesti, vene ja inglise keeles. Edastavad tekst on lihtsalt mõistetav ning arvestab erinevate sihtrühmade vajadustega, sh on liikumisteede kirjeldused abiks ka nägemispuudega inimestele. Samas on keeruline nägemispuudega inimesel iseseisvalt QR kood ülesse leida (pind ei ole kombatav).

Suunavad viidad ja QR koodid postidel.

- Jalg ja käiguteed paiknevad looduslikul pinnasel. Lumistes oludes oli keeruline hinnata olemasolevaid jalg- ja käiguteede seisukorda (laius, aluspind jne).
- Külastusobjekti alguses on küll kogunemisala pinkidega, aga objektil liikudes ei ole rohkem istumisvõimalusi. Olemasolevatel pinkidel puuduvad käetoed.
- Enne linnusemäele viivat treppi hargneb liikumistee metsa, kuid puudub selge viidastus (suunaviidad, vahemaade pikkus, objektide info). Liikumistee kulgeb osaliselt laudteena, mis on läbimatu (liiga kitsas) lapsevankriga kui ratastooliga liikujale. Laudtee on amortiseerunud ning vajab uuendamist. Rajale on langenud ka puid, mis takistavad liikumist. Sillal puuduvad käsipuud/ piirded.

Vasakpoolsel pildil on näha teele langenud puu. Parempoolsel fotol sild, kus puuduvad piirded/ käsipuud.

Teave ja viidastus

- Kaardid/ infotahvlid on heas seisus ning kergesti mõistetavad ja atrktiivsed. Trükitud materjal ja info selles on loogiline, hea kontrastsusega (tume kiri heledal). Fondid on loetavad.
- Infotahvlid koomiksitega on loo jutustamise seisukohast haaravad täiskasvanutele, lastele ja intellektipuudega inimestele.
- Märgid ja viidad on osaliselt olemas vallimäe ümbruses, kuid viidastus kaob nt tee hargnemisel metsa.
- Siltide/ infotahvlitel valgustus puudub.
- Külastaja ei pääse kõikjal infotahvlile/ sildile ligi, et seda lugeda ja puudutada. Nt on koomiksitega infotahvlite ala on piiratud pinkidega, mis takistab osaliselt ligipääsu ratastoolikasutajatele või kehvema nägemisega inimesele, on oht kukkuda..
- Infotahvlite juures puuduvad eraldi kohandused nägemispuudega inimestele (punktkirjas info, reljeefsed plaanid, kombatavad maketid). Küll on objekti alguses reljeefne Lembitu Linnuse silt koos kahe mõõgaga ning linnamäe tipuplatvormil Eesti muinaslinnu tutvustav reljeefne kaart. Vt järgnevaid pilte.
- QR koodide kaudu edasi antava info osas puuduvad kohandused kuulmispuudega inimestele (nt võimalus saada infot viipekeeles).
- Piktogrammide kasutamine objektil on vähene.

Vasakul kombatav Lembitu linnuse silt ja mõõgad. Paremal Eesti muinaslinnade reljeefne kaart.

Loo jutustamine läbi koomiksite on lihtne ja haarav erinevatele sihtrühmadele. Kohapeal on juhised alla laetava äp/rakendusei kasutamiseks, mille vahendusel lisandub infostendidele liitreaalsus.

Trepid

- Objektil on kaks treppi: Linnamäe ajaloolise värava juurde viib metalltrepp. Linnuse õuelt laskumiseks parkla suunal on linnuse nõlval kulgev kaldtrepp.
- Metalltrepp on pikk ja järsk, ilma puhkamiseks sobivate vaheplatvormideta. Käsipuu on ainult ühel pool treppi. Treppe rajades tuleb arvestada, et treppe kasutavad erinevad sihtrühmad, sh erineva vajadusega külastajad. Nt võib külastajatel (erivajadusest tulenevalt) olla vajadus toetuda erinevale kehapoolele. Seetõttu on treppide juures oluline tagada käsipuude olemasolu mõlemal pool treppi. Positiivne on võimaus käsipuust haarata erinevatel kõrgustel.
- Nõlvalt kulgeval kaldtrepp on lume ja vihmaga libe ning ohtlik. Puuduvad ohutust tagavad käsipuud/ piirded. Trepi asukoht pole linnusemäel tähistatud ja selgelt nähtav.
- Trepide esimene ja viimane aste ei ole tähistatud.

Trepid: vasakul puuduvad käsipuud, piirded. Paremal on puudu teine käsipuu. Treppide esimene ja viimane aste ei ole kontrastselt tähistatud.

Tualett-ruumid

- Parkla vahetus-läheduses on Lõhavere lõkkekohtade kuivkäimla.

- Puudub ligipääsetavus liikumispuudega inimestele (kõrge aste, vähene liikumisruum ratastoolile, kohanduste puudumine).
- Puuduvad viidad ja vastavad märgistused ustel.

Kuivkäimlad Lõhavere linnuse parklas. Kõrge lävepakk takistab ligipääsu. Puuduvad tähistused ustel.

Puhkeala

- Külastusobjekti parkla kõrval asub Lõhavere lõkkekohad, mille varustuse kuuluvad kaks kaetud lõkkeaset, varjualune, käimla, kaks katusega laud-pinki.
- Ala ei ole ligipääsetav liikumispuudega inimestele (liikumisabivahenditega ei pääse varjualustesse, varikatus ei ulatu ka laua otsas ratastooliga istuja kohale), laua all puudub piisav ruum 750 mm kõrgune ja 500 mm sügavune) vaba ruum, mis on vajalik ratastooli kasutajale.

Lõhavere lõkkekohad ja puhkeala.

Puhkeala varjualuste juures puudub ratastooliga ligipääs.

Soovitused ligipääsetavuse parandamiseks

Info leidmine külastusobjekti kohta

- Veebilehte täiendada infoga, mis puudutab ligipääsu ühistranspordiga, parkimist, sh puuetega inimeste parkimise, tualettide (sh invatualeti asukoha või puudumise kohta). See aitab puuetega inimestel paremini planeerida objekti külastust. Näide Palivere matkarajast, kuidas kirjeldada loodusraja/ objekti ligipääsetavust erinevatele sihtrühmadele.

- Soovituslik on Viljandimaa linnuste veebis leitavust parandada, nt koondades neid ühele lehele või linkides/viidates omavahel.

- Veebilehtede puhul arvestada kehtivate ligipääsetavuse nõuetega

- Soovitus on lisada viipekeelne info, milleni jõuab nt QR koodi skaneerides. Vt näide viipekeelsest infost Palivere matkarajal:

  https://mapeirons.eu/et/object/palivere-matkarada-luhike/?fbclid=IwAR0mS8qCMP5PtHzU3L50y8bLMwWRNVMRebLr3YCm5N90XM0FbFKbH9Hg71g

Parkimine

- Luua olemas olevasse parklasse puudega inimese sõiduki jaoks minimaalselt üks parkimiskoht, mis asub sihtpunktile võimalikult lähedal ning on tähistatud vastava liiklusmärgiga, parkimiskoha ees või kõrval 1–1,2 meetri kõrgusel aluse.
- Rajada jalgrattaparkla
- Puhastada vajadusel parkla aluspind, tagades võimalikult sileda katte ning liiklemist segavate ebatasasusteta. Vt järgnevat näidet

Näide Matsi sadama parklast: tähistatud parkimiskoht puudega inimeste sõidulike ja puhastatud parkla aluspind.

Liikumisteed ja -rajad

- Ohtlikud eralduspiirded (kivid) parklas. Mõelda läbi, mil määral on vajalik nimetatud piirdeid hoida. Kui kirjeldatud takistust ei õnnestu vältida, tuleb need muuta võimalikult märgatavaks - nt kivid tähistada kontrastselt.
- Tähistada, milline on objektil liikumistee liikumisabivahenditega. Raja/ laudtee uuendamisel/ rajamisel arvestada, et aluspind (sh looduslik tasapind) oleks võimalikult tasane, kõva ja mittelibe. Soovitus on olemasolev tee puhastada ning vajadusel katta pinnakattega (spetsiaalne killustik), mis ei takista ratastooliga, lapsevankriga liikumist.
- Uuendada laudtee. Arvestades, et uus tee peab olema vähemalt 1600 mm lai. Kui laudtee/rada on kitsam kui 1600 mm (mitte kitsam kui 1200 mm), tuleb iga 40 m järel rajada pöördeala (vähemalt 1800 mm lai ja 2000 mm pikk). Laudtee lauad peavad asuma risti liikumissuunaga ning laudade vahe ei ole suurem kui 10 mm. Laudteel peab olema kogu pikkuses ja mõlemal pool piire kõrgusega 50 mm.
- Suuremate kallete, sildade jms juurde rajada käsipuud vähemalt kahele kõrguses – 700 mm ja 900 mm.
- Külastusobjektil tagada käetugedega pink iga 300 m tagant.

Näiteid ligipääsetavatest matkaradadest. Vasakul Palivere ligipääsetav matkarada, keskel laudteega matkarada Lätis ja vasakul laudteega matkarada käsipuudega kahel kõrguse, sest rada on kaldega.

Näited käetugedega pinkidest. Võivad olla ka tavalised käsitoed.

Sildid-viidad

- Korrastada üldine viidastus kogu objekti ulatuses. Tagada vastavad suunaviidad, soovituslik kasutada lihtsalt mõistetavaid piktogramme.

Näiteid matkaraja märgistusest (piktogrammid on paremini arusaadavad erivajadustega inimestele kui ka võõrkeelsetele külastajatele).

- Objekti tutvustavate infotahvlite juurde luua ka reljeefne kaart/ makett, mis võimaldaks nägemispuudega inimestel paremini hoomata objekti suurust ning liikumisteid ning saada lisainfot külastusobjekti kohta.
  Taktiilne makett/kaart on atraktiivne ning külastuselamust täiendav ka teiste külastajate gruppide jaoks.
  Mõned näited makettidest/ kaartidest:

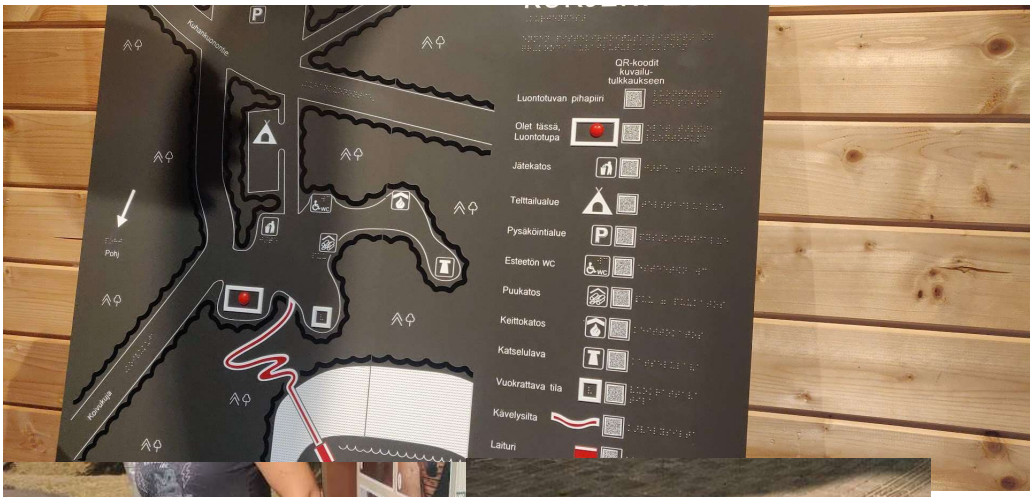
QR-koodit
kuvailu-
tulkkaukseen
Luontotuvan pihapiiri
Olet tässä,
Luontotupa
Jätekatos
Telttailualue
Pysäköintialue
Esteetön WC
Puukatos
Keittokatos
Katselulava
Vuokrattava tila
Kävelysilta
Laituri
Pohj

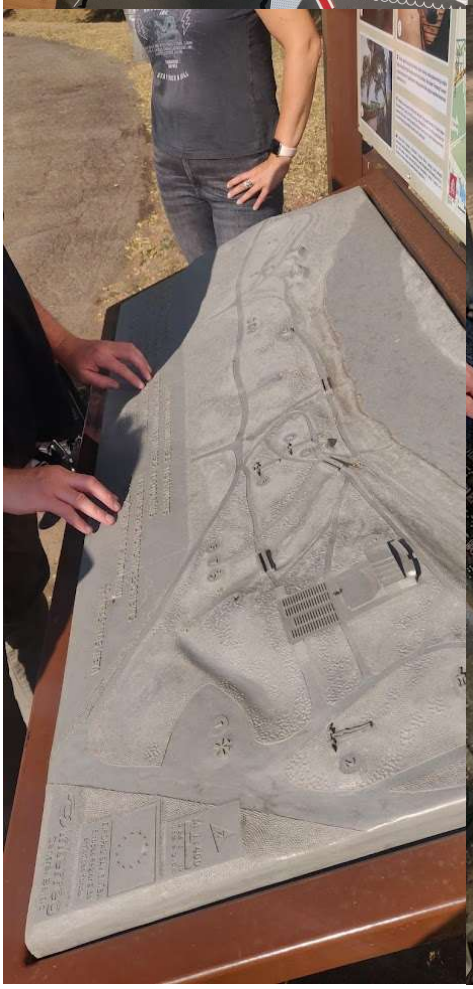

Interreg
Latvija-Lietuva

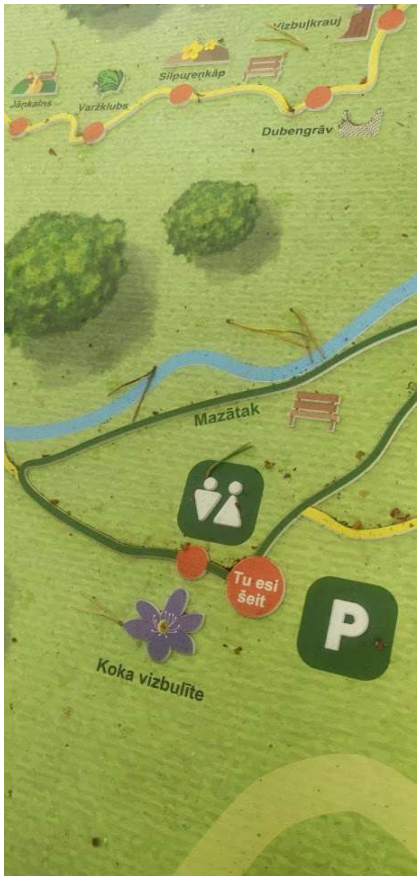
Vizbujkrauj
Silpurenkāp
Jāņkalns
Varžklubs
Dubengrāv
Mazātak
Tu esi šeit
P
Koka vizbulīte

Žibgravas dabas taka
Žibgrava nature trail
Alsunga
V1279 Vecais Sultu ceļš
Alsungas Tūrisma informācijas un vēsturiskā mantojuma centrs, Skolas iela 11a, Alsunga
muzejs@alsunga.lv
+371 26425015
www.alsunga.lv
LV
ENG
Interreg
Central Baltic

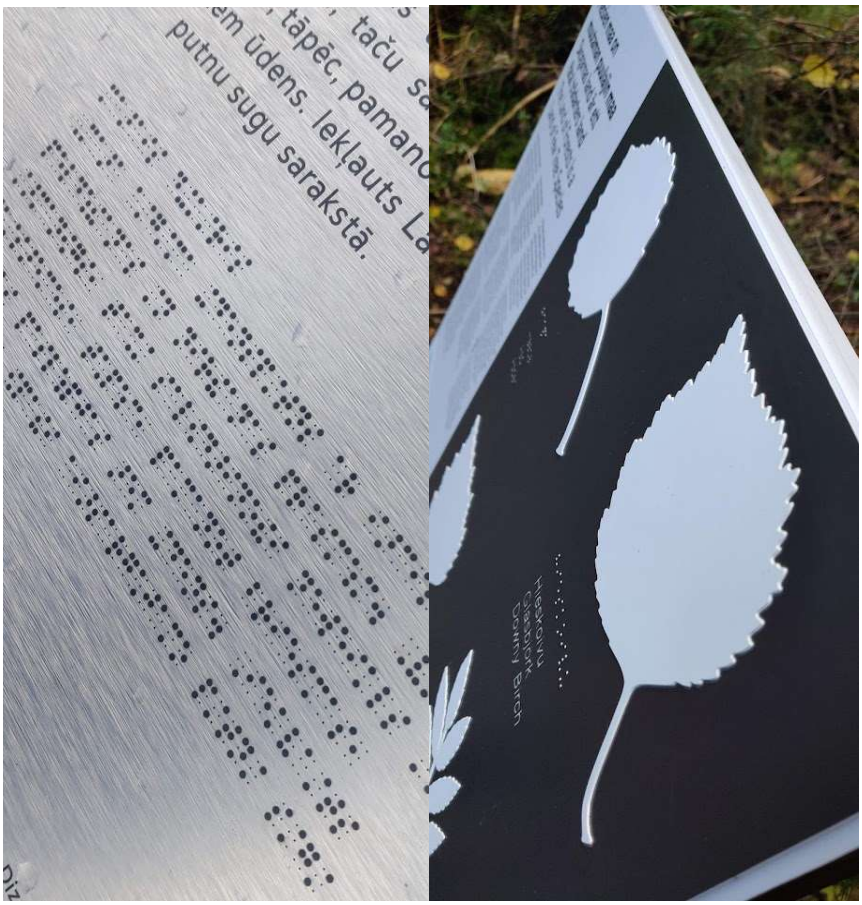

- Nägemispuudega inimeste orienteerumist objektil toetaks ka veebilehelt/ apist leitav sõnakaart ehk sõnaline dokument digitaalselt, mis kirjeldab objektini jõudmist, olulisemaid liikumisteid, objektide ja vaatamisväärsuste paiknemist jm olulist.
- Kuulmispuudega inimestele info edastamist lihtsustaks nt apist avatav info viipekeeles. Näide Palivere matkaraja kirjeldusest.

Trepid

- Lisada puuduvad käsipuud/ piirded nii metalltrepile kui ka linnusemäe nõlvale.
- Esimene ja viimane aste on tähistada vähemalt 50 mm laiuste kontrastsete vöötidega
- Käsipuu oleks soovitav lisada ka infostendide poolt linnuse suunas laskuvale kaldega lõigule, mis võib olla vihma ja lumega libe.

Tualettruumid

- Kuivkäimlate uuendamisel kaaluda ligipääsetava kuivkäimla rajamist liikumispuudega inimestele. Näide ligipääsetavast kuivkäimlast Matsi Sadamas.

Matsi sadama ligipääsetav kuivkäima välisvaade. Foto: https://mapeirons.eu

Matsi sadama ligipääsetava kuivkäima sisevaade. Foto: https://mapeirons.eu

- Paigalda ustele reljeefsed WC märgistused

Näiteid kombatavatest piktogrammidest tualettruumide seintel.

Karksi ordulinnus

Asukoht

Külastusobjekti asukoht Sooviku küla, Viljandi vald, Viljandi maakond
Lossimäe bussipeatuses on objektini umbes 500 m.

Info leidmine külastusobjekti kohta

- Viljandi ordulinnuse varemete kohta leiab info Puhka Eestis portaalist. Samuti objektile loodud sotsiaalmeedia konto Facebookis. Viimane postitus on aastast 2014 ehk konto ei ole aktiivses kasutuses ja info ei pruugi olla aktuaalne ning külastajat abistav.
- Olemasolevatel lehtedel puudub info füüsilise keskkonna ligipääsetavuse olukorra kui ka erivajadustega inimestele mõeldud kohanduste kohta.

Parkla

- Turismiobjekti/ atraktsiooni lähedal on rajatud parkla, kuid puudub parkla viidastus, sh puuduvad puudega inimese sõiduki jaoks vastavalt märgistatud parkimiskohad.
- Parkla aluspind on ebatasane ning raskesti läbitav abivahenditega liikujatele.
- Puudub jalgrattaparkla.

Karksi ordulinnuse parkla. Puudub märgistus.

Rajad ja liikumisteed

Ordulinnuse varemeteni jõudmiseks tuleb parklast liikuda mööda sõiduteed (umbes 200 m, millest pikem osa kulgeb asfaltteel, lühem lõik on kruusatee). Liikumisteel on küll ebatasasusi (poriloigud), aga tee on sellegipoolest hästi läbitav abivahenditega liikujatele.

Parklast ordulinnuse varemeteni kulgev teelõik.

- Ordulinnuse territoorium on tasasel pinnal, trepid puuduvad. Liikumine toimub looduslikul pinnasel (muruala), mis muutub vihma ja lumega märjaks ning on liikumisabivahenditega raskesti läbitav
- Puuduvad liikumisteed ning ka viidastus, mis aitaks alal orienteeruda.
- Puuduvad istepingid ja puhkealad.
- Külastusobjekt piirneb ühest küljest nõlvaga, millel puuduvad piirded. See on ohtlik lastega peredele kui ka puuetega inimestele, eakatele.

Kauni vaatega nõlv, mis vajab ohutuse seisukohast piirdeid.

Teave ja viidastus

- Kaardid/ infotahvlid on heas seisus. Trükitud materjal ja info on hea kontrastsusega (tume kiri heledal). Fondid on loetavad.
- Külastaja ei pääse infotahvlile/ sildile ligi, et seda lugeda ja puudutada. Info on paigutatud liiga kõrgele.
- Siltide/ infotahvlitel valgustus puudub.
- Infotahvlite juures puuduvad eraldi kohandused nägemispuudega inimestele (punktkirjas info, reljeefsed plaanid, kombatavad maketid).
- Puuduvad kohandused kuulmispuudega inimestele (nt võimalus saada infot viipekeeles).
- Puuduvad lihtsamad piktorgrammid.

Tualettruum

- Külastusobjektil on kaks kuivkäimlat (üks parkla läheduses ja teine ordulinnuse territooriumil). Kumbki tualett ei ole ligipääsetav.
- Kuivkäimlate asukoht ei ole viidastatud ja puuduvad vastavad tähistused (nt piktogrammid) ustel.

Kuivkäimlad Karksi ordulinnuse juures.

Soovitused ligipääsetavuse parandamiseks

Info leidmine külastusobjekti kohta

- Veebilehte täiendada infoga, mis puudutab ligipääsu ühistranspordiga, parkimist, sh puuetega inimeste parkimise, tualettide (sh invatualeti asukoha või puudumise kohta). See aitab puuetega inimestel paremini planeerida objekti külastust. Palivere matkaraja näide, kuidas kirjeldada loodusraja/ objekti ligipääsetavust erinevatele sihtrühmadele.

- Soovituslik on Viljandimaa linnuste veebis leitavust parandada, nt koondades neid ühele lehele või linkides/viidates omavahel.

- Veebilehtede puhul arvestada kehtivate ligipääsetavuse nõuetega

- Soovitus on lisada viipekeelne info, milleni jõuab nt QR koodi skaneerides. Vt näide viipekeelsest infost Palivere matkarajal:

  https://mapeirons.eu/et/object/palivere-matkarada-luhike/?fbclid=IwAR0mS8qCMP5PtHzU3L50y8bLMwWRNVMRebLr3YCm5N90XM0FbFKbH9Hg71g

Parkimine

- Parkla tähistada vastava liiklusmärgiga.
- Luua parklasse puudega inimese sõiduki jaoks minimaalselt üks parkimiskoht. Alternatiivina luua linnuse vahetuslähedusse eraldi parkimiskoht/ - kohad, mis asuvad peaväravale võimalikult lähedal ning on tähistatud vastava liiklusmärgiga, parkimiskoha ees või kõrval 1–1,2 meetri kõrgusel aluse.
- Rajada jalgrattaparkla.
- Puhastada vajadusel parkla aluspind, tagades võimalikult sileda katte ning liiklemist segavate ebatasasusteta. Vt järgnevat näidet:

Näide Matsi sadama parklast: tähistatud parkimiskoht puudega inimeste sõidulike ja puhastatud parkla aluspind.

Liikumisteed ja -rajad

- Tähistada, milline on objektil liikumistee liikumisabivahenditega. Soovituslik oleks rajada liikumisteed (laiusega minimaalselt 1600 mm ning arvestada, et aluspind (sh looduslik tasapind) oleks võimalikult tasane, kõva ja mittelibe. Soovitus on olemasolev tee puhastada ning vajadusel katta pinnakattega (spetsiaalne killustik), mis ei takista ratastooliga, lapsevankriga liikumist.

Näide Palivere ligipääsetavast matkarajast.

- Tagada käetugedega pink iga 300 m tagant.

Näited käetugedega pinkidest. Võivad olla ka tavalised käetoed.

Sildid-viidad

- Korrastada üldine viidastus kogu objekti ulatuses. Kuigi objekti külastuala on kompaktne, siis oluline viidata tualettide asukohad, olulisemad vaatamisväärsused.

Näiteid matkaraja märgistustest (piktogrammid).

- Objekti tutvustavate infotahvel tuleks uuendada ning tuua madalamale. Täiendavalt juurde luua ka reljeefne kaart/ makett, mis võimaldaks nägemispuudega inimestel paremini hoomata objekti suurust ning liikumisteid. Taktiilne makett/kaart on atraktiivne ning külastuselamust täiendav ka teiste külastajate gruppide jaoks.

  Mõned näited makettidest/ kaartidest:

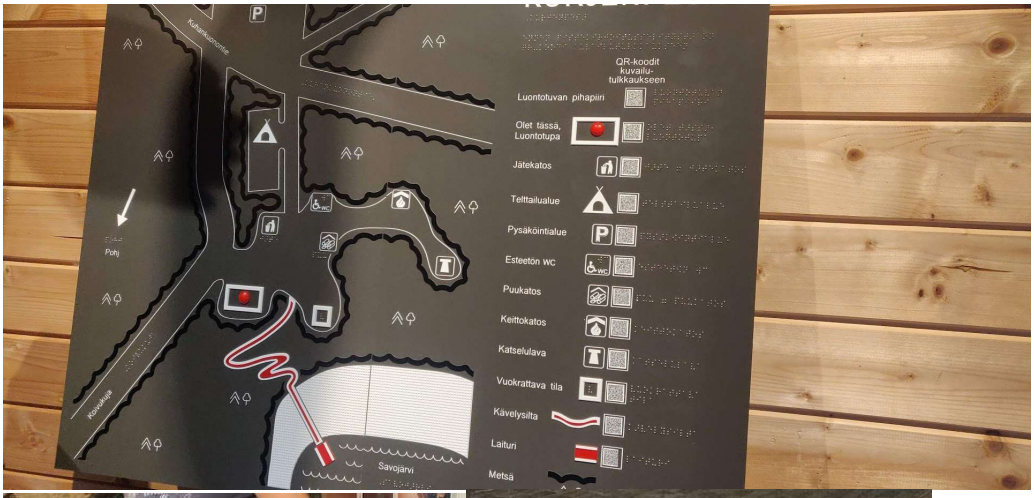
QR-koodit
kuvailu-
tulkkaukseen
Luontotuvan pihapiiri
Olet tässä,
Luontotupa
Jätekatos
Telttailualue
Pysäköintialue
Esteetön WC
Puukatos
Keittokatos
Katselulava
Vuokrattava tila
Kävelysilta
Laituri
Metsä
Savojärvi
Pohj

S STACIJA - S PALIGSTADIONS DAUGAVA
NEMUNA TE MERIEM

Žibgravas dabas taka
Žibgrava nature trail
Interreg
Central Baltic

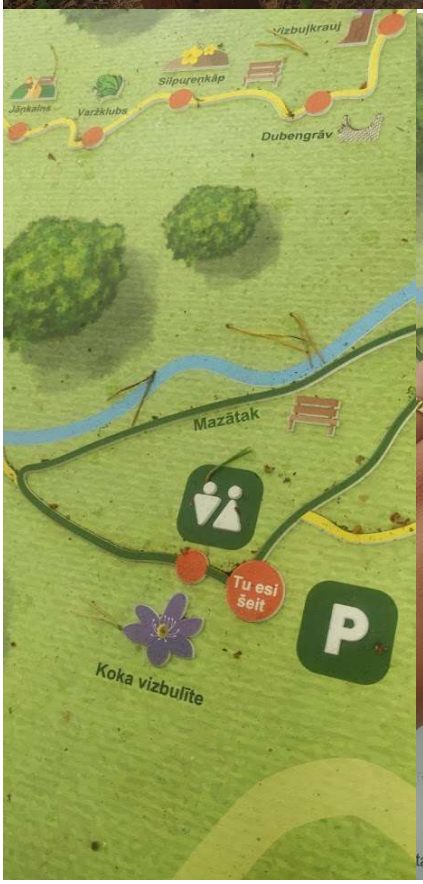
Vizbuļkrauj
Silpurenkāp
Jāņkalns
Varžklubs
Dubengrāv
Mazātak
Tu esi šeit
P
Koka vizbulīte

Mazātak
Tu esi šeit
P

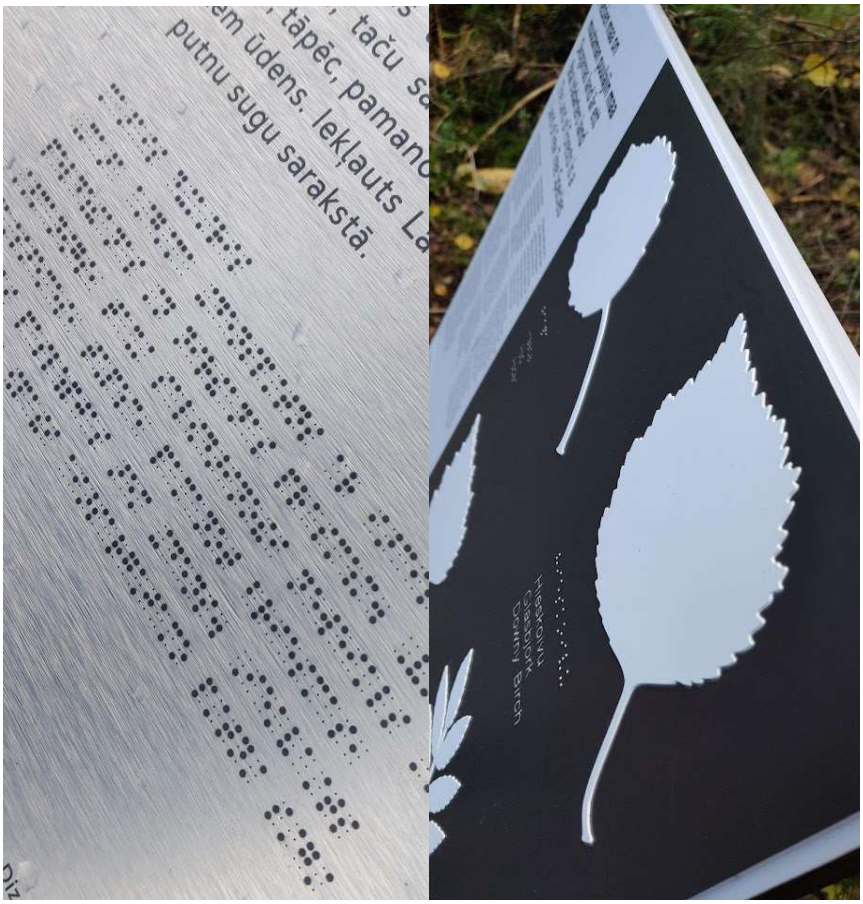

- Nägemispuudega inimeste orienteerumist objektil toetaks ka veebilehelt/ apist leitav sõnakaart ehk sõnaline dokument digitaalselt, mis kirjeldab objektini jõudmist, olulisemaid liikumisteid, objektide ja vaatamisväärsuste paiknemist jm olulist.
- Kuulmispuudega inimestele info edastamist lihtsustaks nt apist avatav info viipekeeles. Näide Palivere matkaraja kirjeldusest.

Tualettruumid

- Kuivkäimlate uuendamisel kaaluda ligipääsetava kuivkäimla rajamist ka liikumispuudega inimestele. Näide ligipääsetavast kuivkäimlast Matsi Sadamas.

Matsi sadama ligipääsetav kuivkäima välisvaade. Foto: https://mapeirons.eu

Matsi sadama ligipääsetava kuivkäima sisevaade. Foto: https://mapeirons.eu

- Paigalda ustele reljeefsed WC märgistused

Näiteid kombatavatest piktogrammidest tualettruumide ustel.

Tarvastu ordulinnus

Asukoht

Külastusobjekti asukoht: Sooviku küla, Viljandi vald, Viljandi maakond
Lähim bussipeatus on Mirka peatus, ca 1,3 km

https://www.google.com/maps/place/Mirka/@58.2377689,25.8818411,15.5z/data=!4m15!1m8!3m7!1s0x46eb66c41658d187:0xec91bbdd7ecb43a8!2sSooviku,+69714+Viljandi+maakond!3b1!8m2!3d58.251963!4d25.9138661!16s%2Fg%2F120r4kp7!3m5!1s0x46eb614ac9ea1653:0xea87912e8dd39433!8m2!3d58.2379308!4d25.8864993!16s%2Fg%2F11gm7ddhf1

Info leidmine külastusobjekti kohta

- Tarvastu ordulinnuse varemete kohta leiab infot Puhka Eestis portaalist.
- Veebilehel puudub info füüsilise keskkonna ligipääsetavuse olukorra kui ka puuetega inimestele mõeldud kohanduste kohta.

Parkla

- Turismiobjekti/ atraktsiooni lähedal on rajatud uus parkla, mis on raja algusele ja külastusobjekti võimalikult lähedal
- Parkla aluspind on kaetud killustikuga, mis on läbitav liikumisabivahenditega. Samas parkla aluspind ei ole ühtlaselt sile (maapind on kaldus).
- Puuduvad puudega inimese sõiduki jaoks vastavalt märgistatud parkimiskohad
- Puudub jalgrattaparkla.

Rajad ja liikumisteed

- Ordulinnuse varemeteni jõudmiseks tuleb ületada sild, mis ei ole ligipääsetav liikumisabivahenditega (kitsas elektriratastoolidele kui ka suurematele lastevankritele).
- Edasi jätkub tee treppidega, mis viivad linnuse territooriumile. Lapsevankri ja ratastooliga ei pääse kahjuks parklast kaugemale. Samas saab objekti vaadelda distantsilt.
- Ordulinnuse varemete vahel liikumisel puuduvad märgistatud liikumisteed ning ka viidastus, mis aitaks liikumist kohapeal paremini orienteeruda. Objekt on maha langenud puid, mis raskendavad alal liikumist.
- Objektil on piisavalt istepinke, aga puuduvad käsitoed.

Ordulinnuse territoorium. Maastik vajab korrastamist.

Pinkidel ei ole käetugesid.

Trepid

- Objektil on kaks metalltreppi. Käsipuu on ainult ühel pool treppi. Treppe rajades tuleb arvestada, et treppe kasutavad erinevad sihtrühmad, sh erineva vajadusega külastajad. Nt võib külastajatel (erivajadusest tulenevalt) olla vajadus toetuda erinevale kehapoolele. Seetõttu on treppide juures oluline tagada käsipuude olemasolu mõlemal pool treppi.
- Treppide esimene ja viimane aste ei ole kontrastselt tähistatud.

Trepid linnuse territooriumil. Käsipuud on ainult ühel pool treppi. Trepi esimene ja viimane aste ei ole kontrastselt tähistatud.

Tualettruum

- Tualettruum on olemas, aga objekti külastamise ajal ei olnud see avatud, seetõttu ei olnud võimalik ruumide ligipääsetavust hinnata.
- Esmase vaatluse põhjal saab eeldada, et tegemist ei ole ligipääsetava tualettruumiga (kõrge lävepakk, vähene liikumisruum).
- Ustel puudub viidastus (piktogrammid).

Suletud kuivkäimla.

Puhkealad

- Olemas on pinkide ja laudade varustatud puhkeala.
- Ala ei ole ligipääsetav liikumispuudega inimestele (liikumisabivahenditega ei pääse varjualustesse, varikatus ei ulatu ka laua otsas ratastooliga istuja kohale), laua all puudub piisav ruum 750 mm kõrgune ja 500 mm sügavune) vaba ruum, mis on vajalik ratastooli kasutajale.

Puhkeala on uuendatud, aga ei ole ligipääsetav ratastoolikasutajale.

Soovitused ligipääsetavuse parandamiseks

Info leidmine külastusobjekti kohta

- Veebilehte täiendada infoga, mis puudutab ligipääsu ühistranspordiga, parkimist, sh puuetega inimeste parkimise, tualletide (sh invatualeti asukoha või puudumise kohta). See aitab puuetega inimestel paremini planeerida objekti külastust. Palivere matkaraja näide, kuidas kirjeldada loodusraja/ objekti ligipääsetavust erinevatele sihtrühmadele.

- Soovituslik on Viljandimaa linnuste veebis leitavust parandada, nt koondades neid ühele lehele või linkides/viidates omavahel.

- Veebilehtede puhul arvestada kehtivate ligipääsetavuse nõuetega (vt kasutatud materjalide loend)

- Soovitus on lisada viipekeelne info, milleni jõuab nt QR koodi skaneerides. Vt näide viipekeelsest infost Palivere matkarajal:

  https://mapeirons.eu/et/object/palivere-matkarada-luhike/?fbclid=IwAR0mS8qCMP5PtHzU3L50y8bLMwWRNVMRebLr3YCm5N90XM0FbFKbH9Hg71g

Parkimine

- Luua olemas olevasse parklasse puudega inimese sõiduki jaoks minimaalselt üks parkimiskoht, mis asub sihtpunktile võimalikult lähedal ning on tähistatud vastava liiklusmärgiga, parkimiskoha ees või kõrval 1–1,2 meetri kõrgusel aluse.
- Tasandad parkla aluspind, tagades võimalikult sileda ja ühtlase kattega.

Liikumisteed ja -rajad

- Tähistada, milline on objektil liikumistee liikumisabivahenditega ja mil määral on võimalik parandada ligipääsu ratastoolis või lapsevankriga linnusemäele. Raja uuendamisel/ rajamisel arvestada, et aluspind (sh looduslik tasapind) oleks võimalikult tasane, kõva ja mittelibe. Soovitus on olemasolev tee puhastada ning vajadusel katta pinnakattega (spetsiaalne killustik), mis ei takista ratastooliga, lapsevankriga liikumist.
- Paigaldada radade tähistused ning suunaviidad.

Palivere ligipääsetav matkarada.

- Suuremate kallete, sildade jms juurde rajada käsipuud vähemalt kahele kõrguses – 700 mm ja 900 mm.
- Tagada pinkidel käetugede olemasolu (vähemalt pooltel pinkidel).

Näited käetugedega pinkidest. Võivad olla ka tavalised käetoed.

Sildid-viidad

- Korrastada üldine viidastus kogu objekti ulatuses.

Näiteid matkaraja märgistustest (piktogrammid).

- Objekti tutvustavate infotahvlite juurde luua ka reljeefne kaart/ makett, mis võimaldaks nägemispuudega inimestel paremini hoomata objekti suurust ning liikumisteid.
  Taktiilne makett/kaart on atraktiivne ning külastuselamust täiendav ka teiste külastajate gruppide jaoks.

  Mõned näited makettidest/ kaartidest:

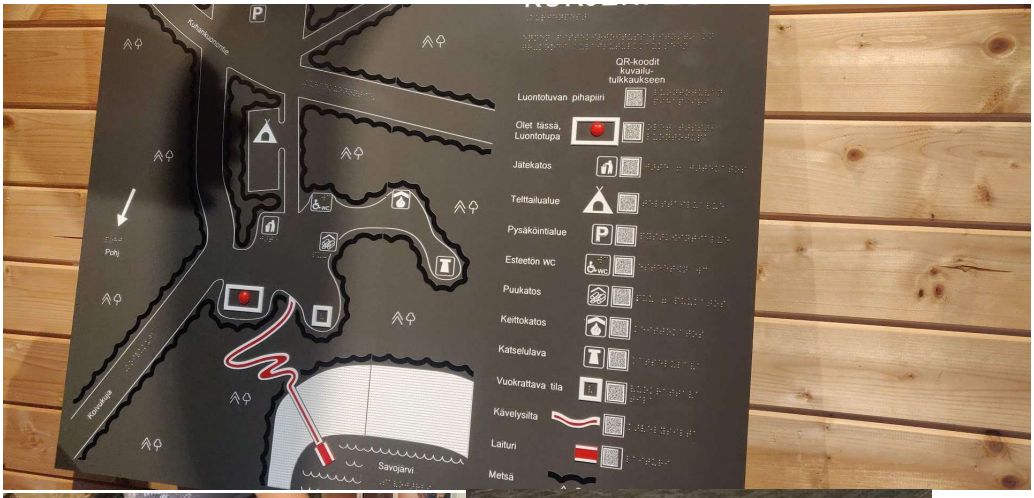
QR-koodit
kuvailu-
tulkkaukseen
Luontotuvan pihapiiri
Olet tässä,
Luontotupa
Jätekatos
Telttailualue
Pysäköintialue
Esteetön WC
Puukatos
Keittokatos
Katselulava
Vuokrattava tila
Kävelysilta
Laituri
Metsä
Savojärvi
Pohj

S STACIJA-S PALIGSTADIONS DAUGAVA
40 GULETUDIKS
NEMUNA-TE MERIEM
Interreg
Latvija-Lietuva

Mazātak
Tu esi šeit
P
labiekārtota

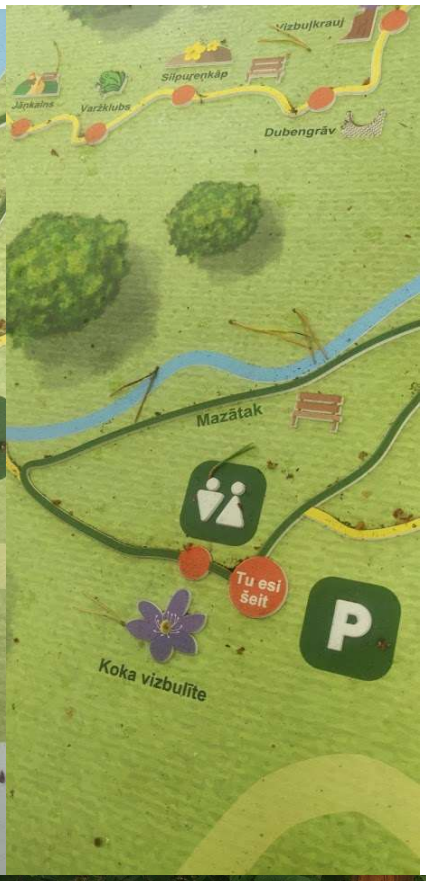
Vizbujkrauj
Silpurenkāp
Jāņkalns
Varžklubs
Dubengrāv
Mazātak
Tu esi šeit
P
Koka vizbulīte

Žibgravas dabas taka
Žibgrava nature trail
Alsungas Tūrisma informācijas un vēstūriskā mantojuma centrs, Skolas iela 11a, Alsunga
muzejs@alsunga.lv
+371 26425015
www.alsunga.lv
LV
ENG
Interreg
Central Baltic

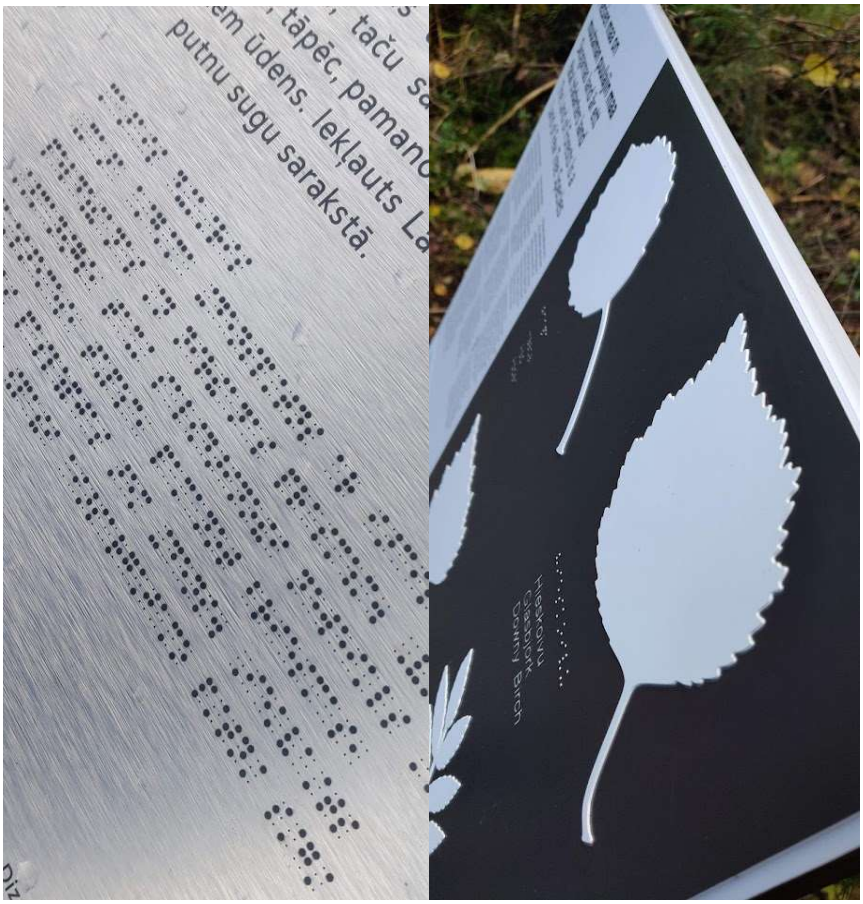

- Nägemispuudega inimeste orienteerumist objektil toetaks ka veebilehelt/ apist leitav sõnakaart ehk sõnaline dokument digitaalselt, mis kirjeldab objektini jõudmist, olulisemaid liikumisteid, objektide ja vaatamisväärsuste paiknemist jmd olulist.
- Kuulmispuudega inimestele info edastamist lihtsustaks nt apist avatav info viipekeeles. Näide Palivere matkaraja kirjeldusest.

Trepid

- Lisada puuduvad käsipuud/ piirded nii metalltrepile.
- Esimene ja viimane aste on tähistada vähemalt 50 mm laiuste kontrastsete vöötidega.

Tualettruumid

- Kuivkäimlate uuendamisel kaaluda ligipääsetava kuivkäimla rajamist ka liikumispuudega inimestele. Näide ligipääsetavast kuivkäimlast Matsi Sadamas.

Matsi sadama ligipääsetav kuivkäima välisvaade. Foto: https://mapeirons.eu

Matsi sadama ligipääsetava kuivkäima sisevaade. Foto: https://mapeirons.eu

- Paigalda ustele reljeefsed WC märgistused

Näiteid kombatavatest piktogrammidest tualett-ruumide seintel.

Viljandi ordulinnus

Asukoht

Külastusobjekti asukoht: Viljandi ordulinnus asub Tasuja puiestee 6, Viljandi. Ühistranspordiga saab Viljandisse nii rongiga (https://web.peatus.ee/pysakit/estonia%3A28589) kui bussiga (https://web.peatus.ee/pysakit/estonia%3A27031/linjat). Lähim linnaliini bussipeatus ordulinnusele on Vabaduse plats.

Info leidmine külastusobjekti kohta

- Viljandi ordulinnuse varemete kohta leiab info Puhka Eestis portaalist ja Viljandi linna koduleheküljelt.
- Veebilehtedel puudub info füüsilise keskkonna ligipääsetavuse ja puuetega inimestele mõeldud kohanduste kohta.

Parkimine

- Lähim parkla asub Tasuja puiestee ja Talli tn nurgal, vahemaa parklast ordulinnuse varemeteni on umbes 200 m. Parkimine on Viljandis tasuta (v.a kaubanduskeskuse eraparklad).
- Parklas on linnusele lähemal olevas servas kaks puuetega inimestele mõeldud parkimiskohta. Parkimiskohad on varustatud vastava liiklusmärgiga parkimiskoha ees, kuid puudub vastav teemärgis teekattel.
- Parkla teekate on kõva ja sileda kattega. Liikumist segavad ebatasasused puuduvad.

Parkimiskohad Tasuja pst parklas.

- Külastusobjekti vahetus läheduses asub ka Viljandi Pärimusmuusika Ait, kuid seal puuduvad puudega inimese sõiduki jaoks mõeldud parkimiskohad. Auto on võimalik parkida ka Pika või Lossi tänavale ning läheneda külastusobjektile mööda Lossi tänavat, kuid antud tee ei ole ligipääsetav liikumise abivahenditega (nt ratastooli, rulatooriga või lapsevankriga liikujale), sest treppide ületamiseks kasutatav kaldtee (relsid) on kitsad, suure kaldenurgaga ja ohtlikud nii iseseisvalt kui ka abistajaga liikudes.

Ohtlikud kaldteed Lossi tn sillal.

Rajad ja liikumisteed

- Analüüsis vaadeldi liikumisteed Tasuja pst parklast objektini (kui kõige lühem teekond). Analüüsi teostamise ajal oli maapind osaliselt kaetud lumega, mistõttu ei olnud võimalik hinnata pinnakatte olukorda tervikuna.
- Tasuja pst parklast kulgeb liikumistee abivahenditega liikujale suuremate takistusteta. Kuid linnuse peavärava vahetus läheduses algab munakivisillutis, mis on ebaühtlane, kivide vuugivahed on väga suured. Tee on raskesti läbitav liikumispuuetega inimestel (seda ka kõrvalabiga) ning lapsevankritega. Ebatasasusest tingituna on kukkumisoht ka nt lastel, eakatel või nägemispuudega inimestel.

Näited ebaühtlasest munakivisillutisest linnusevaremete värava vahetuslähedusest. Alumisel paremal pildil näide kruusast, mis läbimatu abivahenditega.

- Linnuse territooriumil on liikumine raskendatud, sest liikumisteed ja -rajad on kitsad, ebatasasustega. Osaliselt toimub liikumine mööda treppe, puuduvad vajalikud kaldteed liikumisabivahenditega liikujatele. Järskude nõlvadega aladel puuduvad piirded.

Liikumisteed olukord linnuse territooriumil.

- Puuduvad ka selgitavad suunaviidad (või piktogrammid), mis aitaksid territooriumil orienteerumist paremini mõista.
- Treppide tõttu ei ole võimalik liikumispuudega või lapsevankriga liikuda iseseisvalt rippsillale.Vt järgnevaid fotosid:

- Rippsillale ei ole võimalik läheneda ka teiselt poolt Tasuja pst-lt, sest ka seal on liikumist takistavad trepid. Lisaks ei ole rada liikumispuudega inimestele iseseisvalt läbitav maastikust tulenevate tõusude ja languste tõttu.

Rippsillani viivad trepid.

- Liikumisteedel on piisavalt istumiskohti, aga pinkidel puuduvad käetoed.

Pinkidel puuduvad käetoed.

Trepid

- Treppidel (nii külastusobjektil kui ka selle läheduses) puuduvad käsipuud (vt ka eelnevaid fotosid).

Näited treppidest, kus puuduvad käsipuud. Vt ka eelnevaid fotosid treppidest.

Tualettruum

- Ligipääsetav tualett paiknev Pärimusmuusika aidas, kuid linnusealal puudub viidastus/ teave tualettruumide asukoha kohta.
- Tualettruum on piisava suurusega erineva abivahendiga liikujale ning on vajaliku varustusega.
- Häirenupp asub seinal ja pole potil istudes kasutatav. Häirenupp või selle pikendusnöör peab olema kättesaadav nii potil olles kui ka põrandalt.

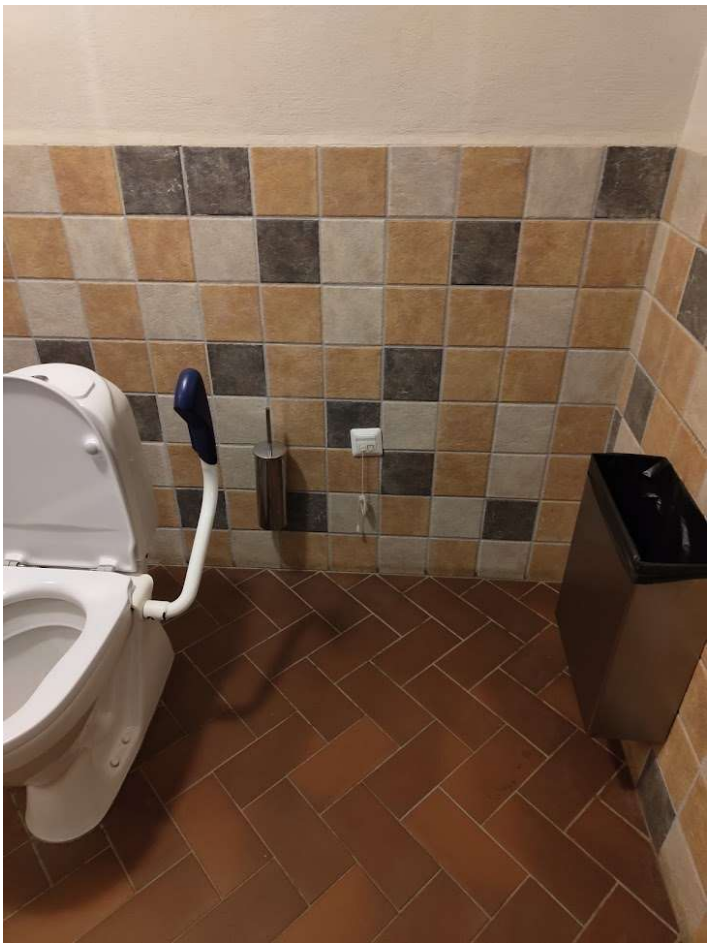

Häirenupu praegune asukoht seinal.

- Ruumis on ka mähkimislaud beebidele.
- Peegel on liiga kõrgel ning ratastoolis istudes ei ole võimalik peeglisse vaadata. Peegli alumine serv võiks olla 900 mm kõrgusel.
- Kätekuivatuspaber asub liiga kõrgel ning ei ole hästi ligipääsetav ratastoolis istujale.

Peegel ja kätekuivatuspaber on ratastooli kasutajatele liiga kõrgel.

- Segisti kang võiks olla pikem (nõrgema haardega kasutaja jaoks).
- Ukse on olemas viidastus, aga see ei ole kombatav.

Segisti kang, mille võiks asendada pikema kangiga.

WC uksel olevad sildid võiksid olla reljeefsed (kombatavad)

Teave ja viidastus

- Külastusobjekti kaardid/ infotahvlid on heas seisukorras.
- Linnuse värava juures asuv infotahvel asetseb liiga kõrgel (nt istuvas asendis, nõrgema nägemis korral on raske teksti lugeda).
- Tahvli tausta ja teksti värvi vahel võiks olla suurem kontrastsus (eriti nt Lossi tn poolsel infotahvlil)

Infotahvel on liiga kõrgel.

Tekstivärvi ja tahvli taustavärvi vahel võiks olla suurem kontrastsus.

- Siltide/ infotahvlitel valgustus puudub.
- Infotahvlite juures puuduvad eraldi kohandused nägemispuudega inimestele (punktkirjas info, reljeefsed plaanid, kombatavad maketid).
- Puuduvad kohandused kuulmispuudega inimestele (nt võimalus saada infot viipekeeles).

Soovitused ligipääsetavuse parandamiseks

Info leidmine külastusobjekti kohta

- Veebilehte täiendada infoga, mis puudutab ligipääsu ühistranspordiga, parkimist, sh puuetega inimeste parkimise, tualletide (sh invatualeti asukoha või puudumise kohta). See aitab puuetega inimestel paremini planeerida objekti külastust. Palivere matkaraja näide, kuidas kirjeldada loodusraja/ objekti ligipääsetavust erinevatele sihtrühmadele.

- Soovituslik on Viljandimaa linnuste veebis leitavust parandada, nt koondades neid ühele lehele või linkides/viidates omavahel.

- Veebilehtede puhul arvestada kehtivate ligipääsetavuse nõuetega Vt: https://epikoda.ee/mida-me-teeme/ligipaasetavus/veebide-ligipaasetavus?fbclid=IwAR3NiBFBdNN6NIFjEWw06PpO3VfJ-LeK1tHQcTm-sb7j8xkblCPhgCFjRrg

- Soovitus on lisada viipekeelne info, milleni jõuab nt QR koodi skaneerides. Vt näide viipekeelsest infost Palivere matkarajal:

  https://mapeirons.eu/et/object/palivere-matkarada-luhike/?fbclid=IwAR0mS8qCMP5PtHzU3L50y8bLMwWRNVMRebLr3YCm5N90XM0FbFKbH9Hg71g

Parkimine

- Puudega inimeste parkimiskohtade vastav teemärgis lisada ka teekattele ning vastav parkimisinfo ka veebikanalitesse. Kuna suuremate sündmuste puhul parkimiskohti läheduses napib, tuleks anda infot ka muude parklate asukohtade ja nende kauguse kohta linnas.

Liikumisteed ja -rajad

- Mõelda läbi, milline on objektil parim liikumistee liikumisabivahenditega liikujatele. Hetkel on ligipääs pea võimatu. Raja/ laudtee uuendamisel/ rajamisel arvestada, et aluspind (sh looduslik tasapind) oleks võimalikult tasane, kõva ja mittelibe. Soovitus on olemasolev tee puhastada ning vajadusel katta pinnakattega, mis ei takista ratastoolikasutajatel, lapsevankritega liiklejate liikumist.
- Üks problemaatilisemad kohti külastusobjektil on munakivisillutisel kulgev teelõik. Sobiva lahenduse leidmisel tuleks alustada nõupidamisi Muinsuskaitseametiga.

Ühe võimaliku lahendusena on soovitus jätta osa alast munakivina ja teine pool asendada sileda pinna või nt jätta äärtesse munakivi ja keskele luua sile pind või kasutada teisaldatavat tee osalist katendit, mida saab eemaldada puhul, kui sõidukitel on vaja teed läbida.

Illustreeriv näide, kuidas tagada munakivi/ ebatasasel pinnal ligipääsetavust. Allikas: www.littlemissturtle.com/

Näiteid ligipääsetavatest matkaradadest. Vasakul Palivere ligipääsetav matkarada, keskel laudteega matkarada Lätis ja vasakul laudteega matkarada käsipuudega kahel kõrguse, sest rada on kaldega.

- Suuremate kallete, sildade jms juurde rajada käsipuud vähemalt kahele kõrguses – 700 mm ja 900 mm.
- Tagada käetugedega pink iga 300 m tagant või lisada olemasolevatest pinkidest käetoed vähemalt pooltele pinkidele.

Näited käetugedega pinkidest. Võivad olla ka tavalised käetoed.

Sildid-viidad

- Korrastada üldine viidastus kogu objekti ulatuses. Hetkel objektil orienteerumine keeruline, ebaselge on objekti elementide paiknemine, väljapääsud jm.

Näiteid matkaraja märgistusest (piktogrammid).

- Linnusevärava läheduses luua ka reljeefne kaart/ makett, mis võimaldaks nägemispuudega inimestel paremini hoomata objekti suurust ning liikumisteid. Taktiilne makett/kaart on atraktiivne ning külastuselamust täiendav ka teiste külastajate gruppide jaoks. Mõned näited makettidest/ kaartidest:

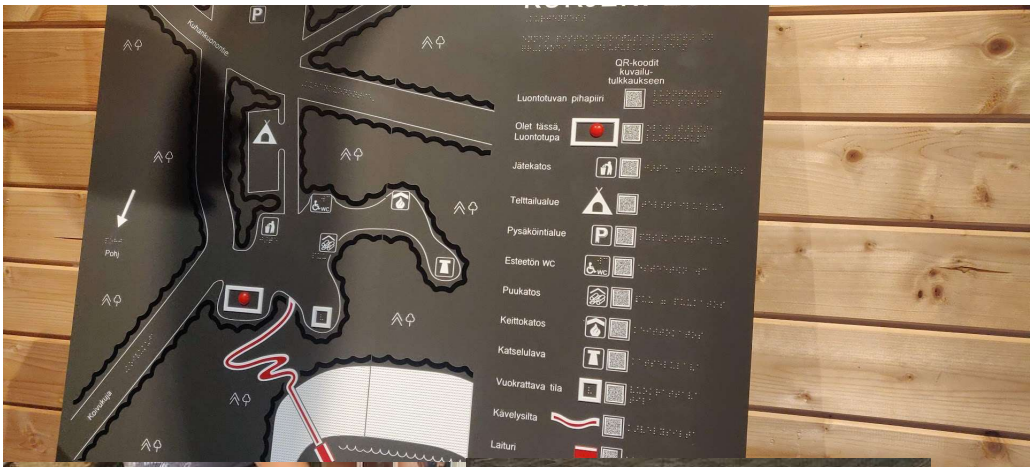
QR-koodit
kuvailu-
tulkkaukseen
Luontotuvan pihapiiri
Olet tässä,
Luontotupa
Jätekatos
Telttailualue
Pysäköintialue
Esteetön WC
Puukatos
Keittokatos
Katselulava
Vuokrattava tila
Kävelysilta
Laituri
Pohj

Interreg
Latvija-Lietuva

Mazātak
Tu esi šeit
P

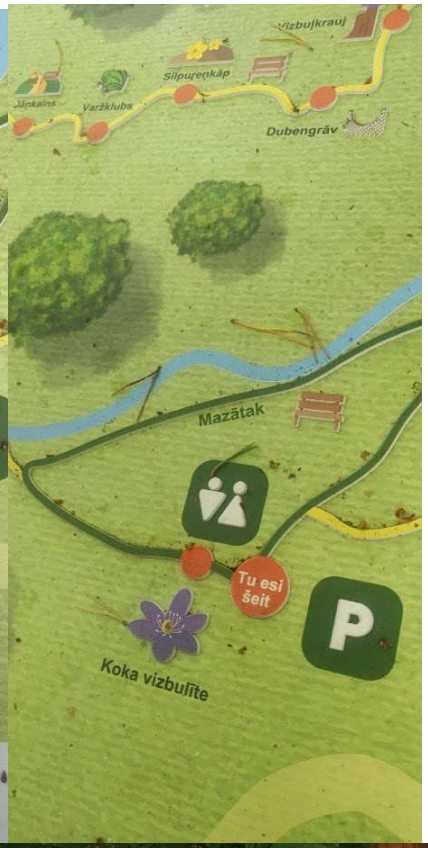
Vizbujkrauj
Silpurenkāp
Jānkalns
Varžklubs
Dubengrāv
Mazātak
Tu esi šeit
P
Koka vizbulīte

Žibgravas dabas taka
Žibgrava nature trail
Alsunga
V1279 Vecais Sultu ceļš
Alsungas Tūrisma informācijas un vēsturiskā mantojuma centrs, Skolas iela 11a, Alsunga
muzejs@alsunga.lv
+371 26425015
www.alsunga.lv
LV
ENG
Interreg
Central Baltic

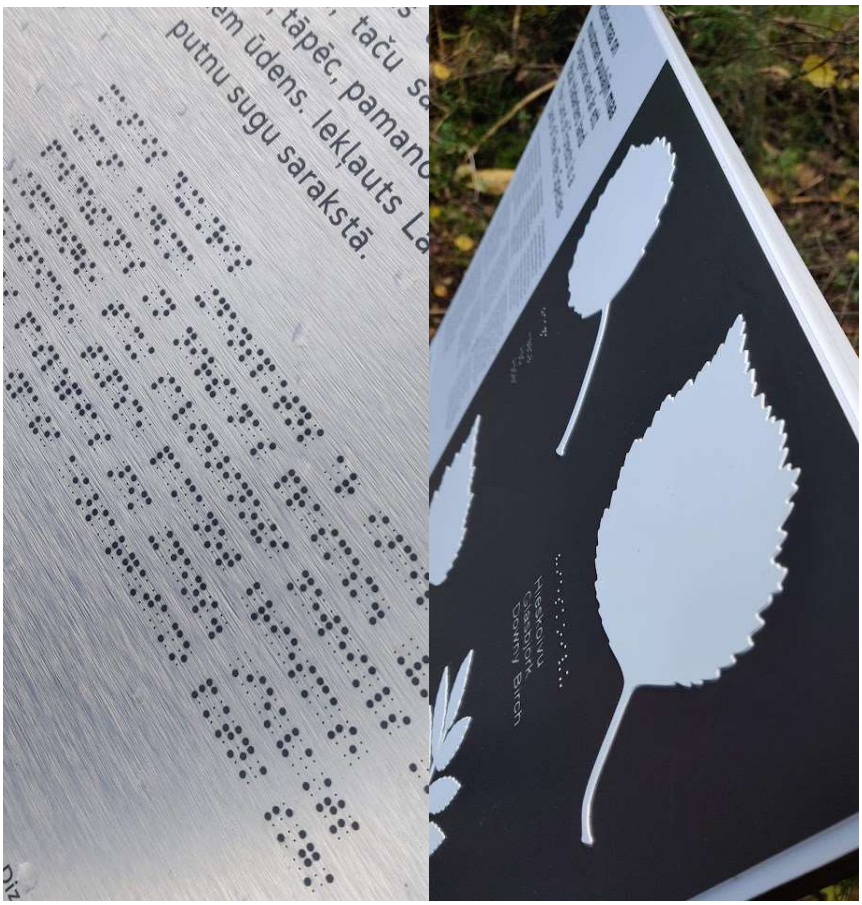

- Nägemispuudega inimeste orienteerumist objektil toetaks ka veebilehelt/ apist leitav sõnakaart ehk sõnaline dokument digitaalselt, mis kirjeldab objektini jõudmist, olulisemaid liikumisteid, objektide ja vaatamisväärsuste paiknemist jmd olulist.
- Kuulmispuudega inimestele info edastamist lihtsustaks nt apist avatav info viipekeeles. Näide Palivere matkaraja kirjeldusest.

Trepid

- Lisada puuduvad käsipuud/ piirded.
- Esimene ja viimane aste on tähistada vähemalt 50 mm laiuste kontrastsete vöötidega.
- Rippsilla juurde viivate treppide osas alustada konsultatsioone Muinsuskaitseametiga ning uurida võimalusi, mil määral saab treppe ümber ehitada ja koos arhitektidega otsida otsida sobivad lahendusi nõuetekohase kaldtee rajamiseks.

- Lossi tn poolse silla konstrueerimisel otsida koostöös arhitektidega ning Muinsuskaitsega võimalusi ligipääsetavuse tagamiseks (nt mil määral võib/ saab silda ringi ehitada).

Illustreeriv näide ligipääsetavast silla (projektist) Veneetsias. Allikas www.cnn.com

Tualettruumid

- Kaardistada ka teised objekti läbiümbruses paiknevad (ligipääsetavad) tualettruumid.
- Peegli ja kätekuivatuspaberi asukoht tuua madalale (alusserv kuni 900 mm).
- **Häirenupp tuua wc-poti kõrvale pikendusnööriga laest rippuma**. Arvestada tuleb, et häiret peab olema võimalik aktiveerida nii potil olles kui ka põrandalt (nt nöör ripub poti kõrval käeulatuses)
- Paigalda ustele reljeefsed WC märgistused

Näiteid kombatavatest piktogrammidest tualett-ruumide seintel.

Kasutatud materjalid ja lisalugemist ligipääsetavuse tagamisel

Puudespetsiifiline info:

Eesti Puuetega Inimeste Koja kodulehekülg: www.epikoda.ee
Eesti Liikumispuudega Inimeste kodulehekülg: www.elil.ee
Eesti Pimedate Liidu kodulehekülg: www.pimedateliit.ee
Eesti Kurtide Liidu kodulehekülg: www.ead.ee
Eesti Vaegkuuljate Liidu kodulehekülg: www.vaegkuuljad.ee
Eesti Vaimupuudega Inimeste Tugiliit

Ligipääsetavuse tagamine:

Määrus number 28 Puudega inimeste erivajadustest tulenevad nõuded ehitisele (alus ehituslikku keskkonna planeerimisel, kus osutatakse avalikkusele suunatud teenust)

Eesti Pimedate Liidu projekteerimisjuhendist (info ja juhised nägemispuudega inimestele ligipääsetavuse tagamiseks)

Ülevaade loodusradade ligipääsetavuse nõuetest ja universaale disaini põhimõtetest: Loodusradade ligipääsetavuse kontroll-loend

Ligipääsetavate matka- ja loodusradade andmebaas ja

Ligipääsetavate loodusradade loetelu

Info edastamine lihtsas keele: Inclusion Europe ja Eesti Vaimupuudega Inimeste Tugiliidu

Lihtsa keele juhend: "Informatsioon kõigi jaoks“

Ülevaade loodusradade ligipääsetavuse nõuetest Loodusradade ligipääsetavuse kontroll-loend

Veebilehtede ligipääsetavuse juhend: https://epikoda.ee/mida-me-teeme/ligipaasetavus/veebide-ligipaasetavus?fbclid=IwAR3NiBFBdNN6NIFjEWw06PpO3VfJ-LeK1tHQcTm-sb7j8xkblCPhgCFjRrg